

1. Jako podstawę ustalenia, że wyrok lub ugoda sądu polubownego treścią swą uchybia praworządności lub zasadom współżycia społecznego w Rzeczypospolitej Polskiej sąd państwowy może powołać okoliczności notoryjne lub urzędowo znane. Do nich niewątpliwie należy, że strony będące podmiotami gospodarczymi wielokrotnie dokonują rozporządzeń /lub innych przesunięć majątkowych/ niekorzystnych dla jednej z nich, lecz negatywne skutki tych zgodnych rozporządzeń w istocie ponoszą wierzyciele obu lub jednej ze stron, dobrowolnie wyzbywających się posiadanego mienia.

2. Sąd państwowy nie może (...) sankcjonować i udzielać pomocy dla wykonania orzeczenia, które powoduje niewypełnienie lub nienależyte wypełnienie obowiązku w postaci zapłaty długu.

**Postanowienie Sądu Najwyższego
z dnia 28 października 1993 r.
II CRN 70/93**

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Cz. Żuławska (przewodniczący)

SSN A. Wypiórkiewicz

SSN T. Żyznowski (sprawozdawca)

Przy udziale Prokuratora

po rozpoznaniu w dniu 14 października 1993 r. na rozprawie sprawy z wniosku Aleksandra S. z udziałem Ewy – Czesławy B. o stwierdzenie wykonalności wyroku Sądu Polubownego na skutek rewizji nadzwyczajnej Ministra Sprawiedliwości [...] od postanowienia Sądu Rejonowego w J. z dnia 24 czerwca 1992 r. sygn. akt. [...] postanawia:

uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać Sądowi Rejonowemu w J. do ponownego rozpoznania.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 24 czerwca 1992 r. sygn. akt. [...] Sąd Rejonowy w J. stwierdził, że wyrok Sądu Polubownego z dnia 18 stycznia 1992 r. wydany na podstawie zapisu stron z dnia 17 stycznia 1992 r. jest wykonalny.

W uzasadnieniu tego postanowienia Sąd Rejonowy wskazał, że wyrok Sądu Polubownego, którym podzielono majątek dorobkowy wnioskodawcy i uczestniczki postępowania nie uchybia swą treścią praworządności lub zasadom współżycia społecznego.

Postanowienie to stało się prawomocne bez zaskarżenia w trybie zwykłym.

W rewizji nadzwyczajnej złożonej przez Ministra Sprawiedliwości, po upływie terminu przewidzianego w art. 421 § 2 kpc, skarżący powyższemu postanowieniu zarzucił rażące naruszenie art. 711 § 3 kpc oraz naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej i wnosił o jego uchylenie z przekazaniem sprawy Sądowi Rejonowemu w J. do ponownego rozpoznania. Obie strony wnosiły o oddalenie rewizji nadzwyczajnej i dowodziły, że dokonany przez Sąd Polubowny podział majątku był zgodny z zasadami sądowego podziału i uwzględniał interesy stron, a w szczególności osób trzecich biorących udział w transakcjach zawartych ze stronami.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do przytoczonego w uzasadnieniu zaskarżonego rewizją nadzwyczajną postanowienia art. 711 § 3 kpc sąd państwowy orzeczenie co do wykonalności wyroku sądu polubownego oraz ugody wydaje na posiedzeniu niejawnym. Sąd ten odmówi wydania takiego postanowienia, jeżeli ze złożonych akt sądu polubownego wynika, że wyrok lub ugoda treścią swą uchybia praworządności lub zasadom współżycia społecznego w Rzeczypospolitej Polskiej. Nie ulega wątpliwości, że ustawodawca ograniczył – w tym postępowaniu – sąd państwowy do korzystania tylko z jednego źródła informacji, a mianowicie do złożonych w tym sądzie akt sądu polubownego. Postępowanie o stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu polubownego powinno być – jak się powszechnie podkreśla w literaturze przedmiotu – z natury rzeczy krótkie i proste, co byłoby niewykonalne w wypadku konieczności przeprowadzenia dowodów celem ustalenia okoliczności faktycznych, niezbędnych do wyrażenia oceny, czy orzeczenie treścią swą uchybia praworządności lub zasadom współżycia społecznego. Jednakże istniejące ograniczenie nie zwalnia, a przeciwnie

– wobec szczupłego z reguły materiału, którym sąd stwierdzający wykonalność dysponuje, nakłada na sąd państwowy obowiązek wnikliwego badania treści przedłożonych mu dokumentów i pism, nie wyłączając badania toku i rodzaj czynności dotychczas przez strony działanych oraz skutków jakie mogą one wywołać względem osób trzecich. Ze złożonych w Sądzie Rejonowym akt sprawy Sądu Polubownego wynika, że strony t.j. Aleksander S. i Ewa Czesława B. wyłączyły wspólność ustawową w umowie zawartej w przewidzianej formie dnia 15 stycznia 1992 r. Dnia 17 stycznia 1992 r. dokonały zapisu w formie umowy o poddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego. Dnia 18 stycznia 1992 r. Sąd Polubowny przeprowadził rozprawę. Przesłuchał strony i na podstawie ich zeznań ustalił, jakie przedmioty majątkowe stanowią ich dorobek oraz wartość poszczególnych składników majątkowych. Majątek wspólny obejmuje m.in. Przedsiębiorstwo Handlowe E. z dwoma sklepami z wyposażeniem: konfekcyjny i delikatesowy oraz grill bar, dwa samochody marki Fiat Dukato i Fiat 126 p oraz meble i inne wyposażenie mieszkania a także odzież. Sąd Polubowny ustalił także pasywa obejmujące kredyty i zobowiązania związane z prowadzoną przez strony działalnością gospodarczą. W wyniku dokonanego podziału Ewa B. otrzymała na wyłączną własność Przedsiębiorstwo Handlowe E. ze sklepami i ich wyposażeniem oraz znajdującymi się tam towarami, oba samochody i przedmioty wyposażenia domowego. Zobowiązana została do zapłaty na rzecz uczestnika postępowania Aleksandra S. kwoty 120 mln zł z ustawowymi odsetkami od 18 stycznia 1992 r., a także zapłaty długu zaciągniętego w związku z prowadzonym Przedsiębiorstwem z wyjątkiem zobowiązań obciążających Aleksandra S. ustalonych na kwotę 125 mln. zł. Okoliczność, że dług obciążający A. S. przekracza wierzytelność wynika także z pisma dłużnika skierowanego do Sądu Rejonowego. Wskazując w tym piśmie na przesłanki rozstrzygające o wykonalności złożonego orzeczenia Sądu Polubownego i zakres kognicji Sądu państwowego, dłużnik podkreślił, że kwota odzwierciedlająca wartość jego udziału w majątku wspólnym jest niższa od wysokości długu, do zapłaty którego orzeczeniem Sądu Polubownego został on zobowiązany.

Zważywszy, że z akt sprawy Sądu Polubownego nie wynikało aby dłużnik dysponował innym majątkiem, na co nie powoływał się on także w przytoczonym piśmie, mającym za przedmiot kwestie natury prawnej, to w dacie badania akt wymienionego Sądu ustalenie faktu niezaspokojenia długu nie nastroczało żadnych trudności. Jednakże już wstępne czynności Sądu państwowego wzywające do „... sprecyzowania wniosku o nadanie klauzuli wykonalności – poprzez podanie na rzecz kogo ma być on wydany ...” wskazują na odchylenie od normalnego toku postępowania przewidzianego w art. 711 § 2 i 3 kpc w stopniu nie pozwalającym na realizację obowiązku w tym przepisie przewidzianego.

Nie ulega wątpliwości, że zakres badania sądu państwowego przewidziany w przytoczonym przepisie nie stwarza dogodnych warunków dla wykrycia rzeczywistego układu stosunków między małżonkami i celu, dla którego strony uzyskały – za wzajemnym porozumieniem – określonej treści orzeczenie sądu polubownego. **Jako podstawę ustalenia, że wyrok lub ugoda sądu polubownego treścią swą uchylbia praworządności lub zasadom współżycia społecznego w Rzeczypospolitej Polskiej sąd państwowy może powołać okoliczności notoryjne lub urzędowo znane. Do nich niewątpliwie należy, że strony będące podmiotami gospodarczymi wielokrotnie dokonują rozporządzeń /lub innych przesunięć majątkowych/ niekorzystnych dla jednej z nich, lecz negatywne skutki tych zgodnych rozporządzeń w istocie ponoszą wierzyciele obu lub jednej ze stron, dobrowolnie wyzbywających się posiadanego mienia.**

W każdym razie sąd państwowy nie może – bez rażącej obrazy obowiązujących przepisów – stwierdzić wykonalności orzeczenia sądu polubownego o podziale majątku wspólnego małżonków, którego treść odpowiada zgodnym twierdzeniom stron, lecz otrzymany przez jednego z małżonków, w wyniku dokonanego podziału majątku wspólnego, ekwiwalent pieniężny okazał się niewystarczającym nawet do zapłacenia długów nałożonych orzeczeniem sądu polubownego na małżonka, któremu ten ekwiwalent został przyznany.

Sąd państwowy nie może bowiem sankcjonować i udzielać pomocy dla wykonania orzeczenia, które powoduje niewypełnienie lub nienależyte wypełnienie obowiązku w postaci zapłaty długu.

Z załączonych w trybie art. 423 § 2 kpc do rewizji nadzwyczajnej dokumentów wynika, że prowadzone w stosunku do dłużnika Aleksandra S. postępowanie egzekucyjne okazało się bezskuteczne na ogólną kwotę przekraczającą 200 mln. zł. Powyższe wywody i ustalenia potwierdzają zarzuty i wywody rewizji nadzwyczajnej, iż treść postanowienia sądu państwowego rażąco narusza obowiązujące przepisy prawne i chronione przez prawo prawa osób trzecich, skoro orzeczenie sądu polubownego zrównane na mocy tego postanowienia z wyrokiem sądu państwowego może być wykorzystane dla innych celów niż te, którym powinno ono zgodnie ze swą istotą służyć. Dlatego uwzględnieniu rewizji nadzwyczajnej nie stoi na przeszkodzie upływ terminu przewidzianego w art. 421 § 2 kpc.